

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อการถอดองค์ความรู้วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ในระบบการบริหารงานบุคคลของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น (A knowledge-capturing on the best practice and achievement factors of personnel management system in National Institution of Technology, Japan) ดำเนินการด้วยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร รายงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary study) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) มีวิธีการดำเนินการวิจัยในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย (Research methods)

ขั้นตอนการดำเนินการถอดองค์ความรู้วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ในระบบการบริหารงานบุคคลของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพใน 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการที่ 1 จะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary study) และกระบวนการที่ 2 จะเป็นขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และในขั้นตอนที่ 2 คณะผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ ดำเนินการโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้ มาสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำไปปรับใช้กับประเทศไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

กระบวนการที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เอกสารทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และเอกสารที่สามารถสืบค้นบนออนไลน์ ในหัวข้อต่อไปนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice concept) 2) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (Personnel management concepts) 3) ระบบการสรรหาครู และหน้าที่ของครูในประเทศญี่ปุ่น (Teachers' recruitment system and Teachers tasks in Japan) 4) บริบททั่วไปของประเทศญี่ปุ่น (General context of Japan) และ 5) สถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น (National Institute of Technology (NIT), Japan)

กระบวนการที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อต่อไปนี้ 1) โครงสร้าง บริบทและศักยภาพขององค์กร (Organization context) 2) วิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น (NIT best practices and achievement factors) และ 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy recommendations)

ขั้นตอนที่ 2 การสังเคราะห์องค์ความรู้

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น การวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ดำเนินการโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

2. การเลือกพื้นที่ศึกษา (Research area random sampling)

การเลือกพื้นที่ในการศึกษาข้อมูล ดำเนินการผ่านการพิจารณากำหนดแหล่งข้อมูลและพื้นที่การเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling method) ด้วยเทคนิคการอ้างอิงแบบลูกโซ่หรือการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (Snow ball sampling technique) โดยผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ทั้งในหน่วยงานทางการศึกษาในประเทศ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และจากหน่วยงานทางการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น ซึ่งได้ดำเนินการคัดเลือกแหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และด้านพื้นที่ที่เชื่อถือได้ว่าสามารถเป็นตัวแทนของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่นในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 การคัดเลือกแหล่งข้อมูลด้านเอกสาร อันได้แก่ตำรา หนังสือ กฎหมาย หนังสือเวียน พระราชบัญญัติต่างๆ งานวิจัย บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม และข้อมูลออนไลน์จากอินเทอร์เน็ตทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับบริบทที่สำคัญด้านการบริหารงานบุคคล และการบริหารงานบุคคลของครูของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น มีเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นเอกสารและงานวิจัยเฉพาะที่สำคัญด้านการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูของประเทศไทยและของประเทศญี่ปุ่น
- 2) เป็นเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนและแหล่งที่มา ได้แก่ หน่วยงานที่ผลิตเอกสารหรือออกกฎหมาย และมีความสอดคล้องกับข้อมูลในบริบทอื่น ๆ ณ ช่วงเวลาที่ผลิตเอกสารนั้นๆ
- 3) เป็นเอกสารและงานวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือในด้านของข้อมูลที่ไม่ปะปนความคิดเห็นที่อาจมีอิทธิพลทำให้ข้อมูลมีความบิดเบือน

4) เป็นเอกสารและงานวิจัยที่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรในเรื่องที่ศึกษาได้ เช่น เป็นรายงานการวิจัยที่มีการจัดทำถูกต้องตามระเบียบวิธีการวิจัย

5) เป็นเอกสารและงานวิจัยที่มีความชัดเจนและสามารถเข้าใจง่าย

2.2 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทำงานวิจัยด้านการบริหารงานบุคคลของครูในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคลของครูในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ อาทิเช่น อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและของเอกชน ซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลหรือการบริหารงานบุคคลของครูทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น หรือ

2) เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาการอิสระ หรือผู้ที่เคยทำงานวิชาการหรือทำการวิจัยด้านการบริหารงานบุคคลหรือการบริหารงานบุคคลของครูทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น หรือ

3) เป็นผู้สอนหรือเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ ซึ่งเคยปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคลของครูทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น หรือ

4) เป็นบุคคลทั่วไปที่ปรึกษาการวิจัย หรือผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญในข้อ 1 – ข้อ 3 พิจารณาเห็นว่าสามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้จากทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

2.3 ด้านพื้นที่ที่เชื่อถือได้ว่าเป็นตัวแทนของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น ได้ใช้วิธีการคัดเลือก แบบเจาะจง (Purposive sampling method) พิจารณาคัดเลือกโดยผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น มีผลการคัดเลือกดังนี้

1) สำนักงานใหญ่ของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น ณ กรุงโตเกียว

2) วิทยาลัยคามาโมโต เมืองคามาโมโต ซึ่งเป็นวิทยาลัยที่มีขนาดใหญ่และเป็นวิทยาเขตสำคัญวิทยาเขตหนึ่งของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น ประเทศญี่ปุ่น

3) วิทยาลัยอุเบะ เมืองอุเบะ ซึ่งเป็นวิทยาลัยที่มีขนาดเล็ก ซึ่งผู้บริหารของวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในสำนักงานใหญ่ของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น รวมถึงเป็นวิทยาเขตที่จัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่นอกเหนือจากสาขาวิศวกรรม ได้แก่ สาขา บริหารธุรกิจ และมีผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นหญิง ซึ่งทำให้เป็นวิทยาเขตที่มีความน่าสนใจ

3. ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย (Research participants)

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย (Research participants) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกจากหน่วยงานทางการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 14 คน

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกจากสถาบันการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นที่คัดเลือกเป็นพื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยีแห่งชาตินิวโต อันประกอบไปด้วยคณะผู้บริหารระดับสูง อาทิเช่น รองผู้อำนวยการใหญ่ ณ สำนักงานใหญ่ประจำกรุงโตเกียว จำนวน 1 คน ประธานวิทยาลัยรองประธานวิทยาลัย ผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรบุคคล หัวหน้าฝ่ายต่างประเทศ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคล และฝ่ายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวม 7 คน และผู้สอน จำนวน 7 คน ในวิทยาลัยคумаโมโตะ เมืองคумаโมโตะ วิทยาลัยอุเบะ เมืองอุเบะ

4. เครื่องมือวิจัย (Research tools)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบฟอร์มการศึกษาเอกสาร แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง คำถามในการอภิปรายกลุ่ม และแบบบันทึกข้อมูลของผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาตินิวโต จำนวน 3 คน เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลดังกล่าวอย่างแนวทางการตั้งคำถามในแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ต่อไปนี้

- 4.1 ประวัติส่วนตัว ได้แก่ การศึกษา ประสบการณ์
- 4.2 เหตุผลที่มาทำงานกับ KOSEN
- 4.3 งานที่รับผิดชอบ
- 4.4 กิจกรรมอื่นๆ ที่ทำในฐานะผู้สอนของ KOSEN
- 4.5 ผลงานด้านการวิจัย
- 4.6 ผลงานด้านอื่นๆที่รับผิดชอบและพึงพอใจ
- 4.7 ความสุข พึงพอใจ และความยินดี ในฐานะผู้สอนของ KOSEN
- 4.8 สิ่งที่น่าสนใจในความเป็น KOSEN
- 4.9 กิจกรรมอื่นๆที่ทำนอกเหนือจากงานในหน้าที่รับผิดชอบ
- 4.10 ความประทับใจกับผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน และผู้เรียน
- 4.11 ปัญหาที่พบและวิธีแก้ไข
- 4.12 อื่นๆ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data collection)

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยมีการดำเนินการใน 2 ส่วน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และเอกสารออนไลน์กับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

5.1 ข้อมูลจากเอกสารที่เป็นสิ่งพิมพ์และออนไลน์ได้เก็บรวบรวมโดยการใช้แบบฟอร์มการศึกษาเอกสาร โดยการสืบค้นข้อมูลจากตำรา หนังสือ กฎหมาย หนังสือเวียน พระราชบัญญัติต่างๆ งานวิจัย บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานความคิดเห็น สิ่งพิมพ์ของสถาบันทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆทางอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาข้อมูลจากรายงานผลการประชุมเพื่ออภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลภาพรวมการบริหารงานบุคคลและการบริหารงานบุคคลของครู ในประเทศไทยและในประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะในสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น จำนวน 3 ครั้ง ซึ่งเป็นการประชุมระหว่างสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission: OTEPC) กับสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่นเพิ่มเติมอีกด้วย ซึ่งรายงานการประชุมทั้ง 3 ครั้งดังกล่าว ได้รับการตรวจสอบและเห็นชอบจากสำนักงาน ก.ค.ศ.เรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร รายงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาใช้ในการวิเคราะห์บริบททั่วไปที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อต่อไปนี้

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice concept)
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (Personnel management concepts)
- 3) ระบบการสรรหาครูและหน้าที่ของครูในประเทศญี่ปุ่น (Teachers' recruitment system and Teachers tasks in Japan)
- 4) บริบททั่วไปของประเทศญี่ปุ่น (General context of Japan)
- 5) สถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติ ญี่ปุ่น (National Institute of Technology (NIT), Japan)

5.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview form) จากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเทคนิคแบบลูกโซ่หรือการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (Snow ball sampling technique) ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งในประเทศไทยและในประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งสิ้น 29 คน ดังนี้

- 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเทศไทย ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ก.ค.ศ. และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาแนวใหม่ในสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา รวม 14 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการสอน รวมทั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารงานบุคคลจากวิทยาลัยคามาโมโตและวิทยาลัยยูเบะ รวมถึงผู้บริหารในสำนักงานใหญ่ของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น ในกรุงโตเกียว รวม 15 คน

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ได้มีการดำเนินการตั้งแต่วันที่ 25 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2561 ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลการตอบคำถามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งการอภิปรายแลกเปลี่ยนในการสนทนากลุ่ม โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการบันทึกเสียงและจดบันทึกการสังเกตระหว่างดำเนินการดังกล่าวเพื่อนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ผล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis)

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis method) สำหรับการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการสังเกต (Observation) โดยผลที่ได้ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและด้านการบริหารงานบุคคลหรือการบริหารงานบุคคลของครูที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิต่อไปนี้

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

6.1 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น เช่น ผู้บริหาร ผู้สอน และเจ้าหน้าที่ประจำวิทยาลัยหรือวิทยาเขตของสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติญี่ปุ่น ซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการสอน การบริหาร การวิจัย การบริหารงานบุคคล หรือการบริหารงานบุคคลของผู้สอน

6.2 ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการอิสระหรือผู้เคยทำงานวิชาการหรืองานวิจัยด้านการบริหารงานบุคคลหรือการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูหรือผู้สอนทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น
รายละเอียดข้างต้นสรุปเป็นกรอบวิธีวิจัยแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กรอบวิธีวิจัย

